

بسم الله الرحمن الرحيم

نقد بیان محقق خراسانی «رحمة الله عليه»:

اولاً: طبق این بیان فرقی بین اخبار و انشاء و معنای اخباری و انشائی در الفاظ وجود نخواهد داشت و تفاوت آنها فقط در جهت انگیزه ای است که متکلم این الفاظ را به آن انگیزه استعمال نموده است. بنا بر این، نباید تفاوتی میان جملات اسمیه ای مانند «أنت مُغْتَسِلٌ» و جملات فعلیه مانند «تَغْتَسِلُ» در جهت استعمال و کار برد باقی بماند، بلکه باید بتوانیم جمله «أنت مُغْتَسِلٌ» را نیز در مقام افاده معنای انشائی و طلب استعمال کنیم، در حالی که این استعمال قطعاً باطل بوده و بطلان آن واضح می باشد.

ثانیاً: این بیان با مبنای کسانی مانند مرحوم محقق خوبی که مدلول وضعی الفاظ را خصوص مدلول تصدیقی می دانند، نه مدلول تصوّری سازگار است، اما با مبنای مشهور که مدلول وضعی الفاظ را صرفاً مدلول تصوّری می دانند و مورد پذیرش محقق خراسانی «رحمة الله عليه» نیز می باشد، سازگاری ندارد.

توضیح آن اینکه: طبق مبنای مذکور، لفظی مثل «تَغْتَسِلُ» زمانی دلالت بر اخبار و حکایت از وقوع غسل دارد که از آن قصد حکایت آن معنا شده باشد و همچنین زمانی دلالت بر طلب و انشاء دارد که مقصود متکلم از آن انشاء و طلب باشد. در نتیجه دلالت این افعال بر هر یک از اخبار و طلب به دلالت وضعی، نوعی دلالت تصدیقی بوده و بالوضع فاقد دلالت تصوّری خواهد بود، در حالی که ایشان نیز مانند مشهور، دلالت این افعال را بر اخبار و طلب، از نوع دلالت تصوّری می دانند.

وجه سوّم: این است که گفته شود هر یک از فعل ماضی و مضارع مشترک لفظی بین اخبار و طلب می باشند. یعنی این دو فعل تارّه وضع شده اند برای یک مدلول تصوّری که عبارت است از حکایت وقوع حدث در گذشته نسبت به فعل ماضی و در حال یا آینده نسبت به فعل مضارع و تارّه اخری وضع شده اند برای طلب ایجاد حدث در خارج؛ و متکلم این افعال را در هر یک از این معانی به استعمال حقیقی به کار می گیرد.

نقد وجه سوّم:

اولاً: تعدّد وضع در مورد یک لفظ نیازمند به دلیل است. در ما نحن فیه وضع این دو فعل برای حکایت و اخبار، امری مسلّم و ثابت است، ولی وضع آنها ثانیاً - به صورت تعینی و یا تعینی - برای معنای طلب ثابت نشده است.

ثانیاً: استعمال الفاظ مشترک و به کار گیری آنها در مقام افهام یکی از معانی موضوع له، نیازمند قرینه معینه می باشد، در حالی که استعمال این افعال در محاورات عرفیه به غرض فهماندن معنای اخباری، بدون هیچ گونه قرینه ای انجام می گیرد و این دلیل بر عدم اشتراک می باشد.^۱

«و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين»

^۱ - البته احتمال دارد گفته شود کثرت استعمال در معنای اخباری، خود قرینه معینه برای دلالت این افعال بر این معنا می باشد.